

Сайфиiddин АНАРКУЛОВ,

Ўзбекистон Миллий университети, Археология кафедраси таянч докторанти

E-mail: nsgi_zr85@mail.ru

PROBLEMS OF SOCIO-ECONOMIC ADAPTATION IN MODERN CITIES AND THEIR ETHNOLOGICAL REVIEW

Abstract

This article deals with the problems of the socio-economic adaptation of people in modern cities. The article analyzes the process of human adaptation in the urban environment, including his mental and social adaptation, ethnic problems of adaptation, ethnic characteristics of mastering modern professions. On this aspect, numerous studies have been and are being carried out in which various approaches and theories based on their specificity are put forward. First, in the cities there is a sociocultural sense of alienity among migrants. In addition, economic and ethnic enclaves play an important role in the mobility of migrants, especially where religious and ethnocultural factors are strong. The emergence of economic and ethnic enclaves with the Muslim population and migrants from Southeast Asia in European cities, as well as the emergence of separate Chinese quarters in major US cities and the socio-economic classification of the population in all cities around the world are characteristic of modern urbanization processes.

Key words: urban anthropology, marginals, ethnic enclaves, multiculturalism, historical and ethnographic region, labor market.

ПРОБЛЕМЫ СОЦИО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ АДАПТАЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ ГОРОДАХ И ИХ ЭТНОЛОГИЧЕСКОЕ ОБОЗРЕНИЕ

Аннотация

В данной статье рассматриваются проблемы социо-экономической адаптации людей в современных городах. В статье анализируется процесс адаптации человека в городской среде, в том числе его психическое и социальное приспособление, этнические проблемы адаптации, этнические особенности овладения современными профессиями. По данному аспекту проводились и проводятся многочисленные исследования в которых выдвигаются различные подходы и теории, основанные на их специфике. Во-первых, в городах существует социокультурное чувство чужеродности среди мигрантов. Кроме этого экономические и этнические анклавы играют важную роль в мобильности мигрантов, особенно там где сильны религиозные и этнокультурные факторы. Возникновение экономических и этнических анклавов с мусульманским населением и мигрантами из Юго-Восточными Азии в Европейских городах, а также появление отдельных китайских кварталов в крупных городах США и социо-экономическая классификация населения во всех городах по всему миру характерны для современных урбанизационных процессов.

Ключевые слова: городская антропология, маргиналы, этнические анклавы, мультикультура, историко-этнографический регион, рынок труда.

ЗАМОНАВИЙ ШАҲАРЛАРДА ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ МОСЛАШУВ МАСАЛАСИ ВА УНИНГ ЭТНОЛОГИК ТАВСИФИ

Аннотация

Ушбу мақолада замонавий шаҳарларда кишиларнинг ижтимоий-иқтисодий мослашуви муаммолари тадқиқ этилган. Одамнинг шаҳар муҳитига мослашувида рўй берадиган жараёнлар, жумладан, унинг руҳий ҳолати, этнопсихологияси, хўжалик фаолиятида рўй берадиган ўзгаришлар таҳлил этилган. Дунё миқёсида ушбу муаммо доирасида жуда кўп тадқиқотлар амалга оширилган. Улар ўзларига хос хусусиятлардан келиб чиққан ҳолда бир-биридан фарқли ёндашувларни ва назарияларни илгари суришган. Биринчи навбатда, шаҳарга кўчиб келувчида ўзга бир муҳитдаги ижтимоий-маданий бегоналик ҳисси (маргиналлик) вужудга келади. Кўчиб келувчининг бундай тўсиқларни енгиб ўтишида иқтисодий ва этник анклавлар муҳим ҳисобланиб, унда диний, маданий омиллар етакчи ўрин эгаллайди. Европа шаҳарларида мусулмон ва жанубий-шарқий осийлик муҳожирлар иштирокида иқтисодий ва этник анклавларнинг пайдо бўлиши, Америкадаги йирик мегаполисларда хитойликлар, латин америкаликлар алоҳида кварталларининг шаклланиши ёки дунёнинг барча шаҳарларида аҳоли жойлашувидаги ижтимоий-иқтисодий таснифланиши замонавий шаҳар қиёфаси учун хос хусусият ҳисобланади.

Калит сўзлар: шаҳар антропологияси, маргиналлик, этник анклавлар, мултимаданият, тарихий-этнографик вилоят, меҳнат бозори.

КИРИШ. Шаҳар антропологиясини ўрганишда унинг этник ва ижтимоий таркиби, шаҳар аҳолисига хос бўлган мультимаданият, кишиларнинг турмуш тарзи каби ўзига хос хусусиятларга алоҳида эътибор қаратилади. Замоनावий шаҳарлар қиёфасини тадқиқ этишда яна шундай жиҳат борки, бу кишиларнинг шаҳар муҳитига ижтимоий-иқтисодий мослашуви масаласидир. Чунки, бу жараён қайсидир иқтисодий қонунлар ёки ижтимоий қоидалар қилипдан ташқарида ҳам рўй бериб, ўзида этномаданий, баъзи ҳолларда, сиёсий соҳани ҳам қамраб олади.

Замоनावий шаҳарларни ўрганиш борасидаги этнологик тадқиқотларда этник гуруҳларнинг замоनावий шаҳар шароитига мослашувида миллий урф-одатлар, анъанавий хўжалик фаолияти, маданий белгилар ёки диний мансублик каби омиллар муҳим саналади.

Ушбу мақолада кишиларнинг замоनावий шаҳар муҳитига мослашувида моддийлик ёки маънавий-руҳий ҳолатнинг устуворлик қилиши хусусида қиёсий таҳлил қилишга ҳаракат қилдик. Маълумки, кишилар нафақат қишлоқ, балки бир шаҳардан бошқасига кўчиб ўтганда ҳам ўзига нотаниш бўлган ижтимоий-иқтисодий, маданий масканга тушиб қолади. Одатда, қишлоқдан шаҳарга кўчиб келган киши шаҳар жамиятида кишилар ўртасидаги муносабатларнинг қишлоқдагидек, маълум анъанавий одатлар эмас, балки аниқ мақсадни кўзда тутувчи муносабатлар [1] шаклида намоён бўлади. Мослашувнинг илк давридаги ноодатий муносабатларни кўрган муҳожир ўзида бу жамият учун бегоналик ҳиссини англайди. Натижада, мавжуд тўсиқлар уларда маргиналлик [2] ҳолатини пайдо қилади [3]. У эндиликда ўзигидан кечмаган ҳолда тил, маданиятдаги янги муҳитдагидан кескин фарқ қилувчи хусусиятлардан воз кечишга, ўзининг “оламини” яратишга интилади. Маргиналлик ҳолати бегона жамиятга тушиб қолган кишиларнинг этник, ижтимоий ёки диний асосида яқинлашувини тақозо қилади. Тўғри, ҳар қандай кишида ўзи учун нотаниш бўлган муҳитга тушгандаги дастлабки ҳис-ҳаяжоннинг бўлиши табиийдир. Қолаверса, маргиналлик ҳолати, асосан, айрим Нью-Йорк, Лондон, Париж каби дунёнинг турли миллат вакиллари кўчиб борадиган шаҳарларида учрайди.

АСОСИЙ ҚИСМ. Маълумки, аҳолининг кўчиши ички миграция йўсинда рўй беради. Эндиликда кишидаги бегоналик маданият ёки тил масаласида бўлмай, балки турли ижтимоий-иқтисодий, сиёсий тўсиқларга дуч келади. Давлат аҳоли миграцияси оқибатида рўй бериши мумкин бўлган муаммоларнинг олдини олиш мақсадида аҳолининг кўчиб келишига сунъий тўсиқлар қўяди. Масалан, шаҳарда таълим олиш, тиббий хизматдан фойдаланиш ёки турар-жой сотиб олиш имконияти шаҳарда рўйхатдан ўтган ёки ўтмаганлиги билан боғлиқ бўлиб қолади [4]. Бундай шароитда, шаҳарга кўчиб келувчининг олдида, этник ёки маданий эмас, балки, ижтимоий-иқтисодий муаммоларни бартараф

этиш, мавжуд шарт-шароитга мослашиш масаласи биринчи ўринга чиқади.

Кишиларнинг янги жамиятга мослашувида дуч келиши мумкин бўлган яна бир ўзига хослик диний мансублик масаласидир. Диний мансублик асосидаги маданий муҳитнинг кўлами юқоридаги этник ёки иқтисодий омиллар пайдо қилган анклавлардан кенглиги билан изоҳланади. Чунки ушбу доира ўз ичига бир нечта этник гуруҳларни қамраб олади. Масалан, муҳожир мусулмонлар Ғарбий Европа шаҳарларида титул этнос билан илиқ бўлмаган муносабатлар натижасида янги жамиятга бутунлай киришиб кета олмайдилар [5]. Улар эндиликда қариндошлик муносабатлари ёки диний тамойилларга асосланиб, ўз ҳаётларини яратишга ҳаракат қилишади. Натижада, Европа шаҳарларида Яқин Шарқ, Жанубий-Шарқий Осиё муҳожирларининг ўзига хос кичик макони шаклланади. Бундай маданий майдонда ўзларининг анъанавий урф-одатларидан фойдаланишига имконият пайдо бўлади. Масалан, Кореяда ишлаётган мусулмон муҳожирлари гўшт маҳсулотларини покистонлик сотувчилардан харид қилишади, Париж шаҳрида яшовчи афроосиёлик миллат вакиллари орасида (асосан ёши кексалари) турли маросимларда бир-бирларини молиявий жиҳатдан қўллаш, ҳудди ўзбек халқидаги тўйона сингари берилган ёрдам пулларини қайд этиб бориш дафтарининг юритилиши қабилар шулар жумласидандир. Бу одатлар нафақат моддий, балки ўзлари учун янги жамиятдаги муҳожир учун жуда катта маънавий далда ҳам ҳисобланади. Ушбу руҳий мадад кишиларнинг шаҳар муҳитига ижтимоий-иқтисодий мослашувида катта рол ўйнайди. Шу ўринда кишиларнинг шаҳар жамиятига мослашувида моддий ва маънавий омилларнинг кесишган нуқтасини кузатиш мумкин. Лекин шу ўринда таъкидлаш лозимки, яратилган ушбу маданий маскан дунёнинг энг йирик мегаполисларидаги полиэтник шароитда жуда тор макондай кўринади. Сабаби, таъкидланган усул муҳожирнинг янги манзилга тўла мослашиб кетишини таъминлай олмайди. Асосан, биринчи авлодда қўл келган ушбу этномаданий муҳитлар кейинги авлодларда, албатта, трансформацияга учрайди. Чунки шаҳарга кўчиб келган муҳожирнинг иккинчи авлодида аралаш идентиклик кузатиш мумкин [6].

Ғарбда кишиларнинг жамиятга мослашувида иқтисодий анклавлар ролининг муҳимлигини таъкидлайдиган қарашлар кўп учрайди. Уларда, асосан, кам даромадли соҳалардаги ишчи кучига бўлган эҳтиёж муҳожирларга янги муҳитга мослашиб кетишида яхши имконият эканлиги алоҳида таъкидланади [7]. Агар аҳоли миграцияси билан боғлиқ жараёнлар таҳлилига эътибор қаратилса, аксарият ҳолларда иқтисодий омиллар туфайли эканлиги кўзга ташланади. Чунки пул топиш илинжида штатларга келган муҳожир, унинг манбасига кам аҳамият беради ва, асосан, сабзавот сотади ёки такси ҳайдайди ва ҳоказо. Лекин шуни алоҳида таъкидлаш керакки, бу кўп ҳолларда

мухожирнинг янги жамиятга мослашувидаги биринчи босқич ҳисобланади. У турли йўллар билан ўз ҳаётини шу жамият билан боғлашга ҳаракат қилади. Кейинчалик унда ёки унинг фарзандида янада даромадлироқ, жоиз бўлса, камситилмайдиган соҳаларда ишлаш истаги кучайиб боради. Энди, мексикалик тарбиячининг фарзанди бола парвариш-лаб кун кўришни, осиелик сотувчининг фарзанди эса дўконда сотувчилик қилишни ва бошқа бир лотин америкалик мухожирнинг фарзанди кўча тозалаш ёки такси ҳайдашни хоҳламайди. Натижада, уларнинг ўрнини кейинги пул топиш истагида келган мухожирлар эгаллайди.

Кишиларнинг шаҳар шароитига мослашиб кетишида яна бир муҳим жиҳат бўлиб, бу кўчиб келувчининг ижтимоий келиб чиқиши билан боғлиқ жараёндир. Ижтимоий-иқтисодий омиллар таъсирида йирик шаҳарларда бой ва камбағаллар кварталлари, маълум этник гуруҳ маданияти устувор бўлган даҳалар (chinatown, bleakcity), ишчилар шаҳарчаси каби микромаконлар вужудга келади. Турар-жой сотиб олаётган шахс ўз имкониятларидан келиб чиқиб, шаҳарнинг қайси қисмидан харид қилиши ёки ижарага олишини ҳал қилади. Агар имконияти юқори бўлса, уй-жой қимматроқ бўлса ҳам, шаҳарнинг марказий қисмидан харид қилади ёки ижарага олади. Чунки улар уй-жойнинг нархига эмас, асосан, инфратузилманинг қулайлигига эътибор қаратишади. Имконияти юқори бўлмаган кишилар эса шаҳар атрофидан, маиший хизмат юқори бўлмаса ҳам, турар жойларнинг нархи арзон даҳаларда жойлашадилар. Масалан, Тошкент шаҳрига кўчиб келган, арзон турар жой истагида бўлган кишилар орасида шаҳар атрофидаги туманларда яшаб, кунлик катнов асосида меҳнат фаолиятини олиб бориш ҳолатини кузатиш мумкин. Бир қарашда буни табиий ҳолдаги танланиш жараёни дейиш мумкин. Яъни шаҳарларидаги турли таснифланган районлардаги талабларга мослашиб, яшаб кета олган кишиларгина ўз машғулотларини давом эттиришлари, ўз ҳаётларини шу макон билан боғлашлари мумкин. Акс ҳолда, уларнинг ўрнини шу ерда яшашга қодир бўлган кишилар эгаллайди [8].

Кишиларнинг мослашувида уларнинг ижтимоий келиб чиқиши билан боғлиқ жараёнларни ўрганишда, Европа шаҳарларидаги қизиқ ҳолатни кузатиш мумкин. Бу Европага кўчиб келаётган мухожирларнинг дуч келиши мумкин бўлган турли тўсиқларни четлаб ўтиш мақсадида, маълум бир микромаконларда тўпланиб боришидир. Қайсидир маънода бу усул мухожирни шаҳардаги ижтимоий муаммолар тўлкинидан эсон-омон ўтиб олишини таъминлайди. Масалан, Швецияга Яқин Шарқдан кўчиб келаётган мухожирларнинг шаҳар муҳитига мослашиб кетиши, ишсизлик муаммоси билан курашиш, меҳнат бозорида ўз ўрнига эга бўлишида этник анклавларнинг ўрнини юқори ҳисобланади. Мухожирларнинг шаҳарларидаги этник ижтимоий тармоқлар билан боғланиши, уларда иш топиш имкониятларини оширади. “Инсайдер-аутсайдер”

муаммосини ҳал этилаётган, маҳаллий этнослар мухожирларни салбий кутиб олган шароитда этник анклавлар муҳим саналади [9]. Айтиш мумкинки, ушбу усулда ижтимоий-иқтисодий мослашувидаги муаммоларнинг моддий кўриниши маънавий-руҳий йўл билан ҳал этилади.

Лекин этник анклавлар бошқа бир муаммони, яъни шаҳар шароитида яшаётган мухожирлар ўртасида меҳнат бозоридаги рақобат турли этник зиддиятларни келтириб чиқаради. Масалан, Кореядаги Жанубий-Шарқий Осиё мухожирлари ёки Россия меҳнат бозоридаги Ўрта Осиёликлар ўртасидаги ўзига хос рақобат шулар жумласидандир. Чунки, одатда, иш берувчида мухожирларни меҳнатга кам ҳақ тўлаш мақсадида олишади. Ўлкага янги кўчиб келаётган мухожир, тезроқ иш топиши учун албатта, қийин шароитга ёки паст иш ҳақи учун ҳам ишлашга тайёр бўлади. Бу қўп ҳолатларда аввалроқ келган, юқори маош олаётган бошқа бир мухожирнинг ишсиз қолишига сабаб бўлади. Демак, этник анклавлар ҳам кишиларнинг шаҳарларга ижтимоий-иқтисодий мослашувидаги энг қулай восита ҳисобланмайди.

Бугунги кунда Ўзбекистоннинг марказий шаҳарларига аҳолининг кўчиб келиши жараёни кучли бўлиб, бу асосан, ички миграция кўринишида содир бўлмоқда. Шунинг учун ҳам шаҳарларга аҳолининг мослашувида ўзига хосликлар мавжуд бўлиб, шаҳарларга ижтимоий-иқтисодий мослашувидаги тарихий-этнографик ҳудудларга хос хусусиятларнинг мавжудлигидир. Ушбу масаланинг муҳимлиги шундаки, ижтимоий-иқтисодий мослашувида тарихий-этнографик ҳудудларга хос хусусиятларнинг негизида моддий ёки маънавий-руҳий ҳолатнинг ётганлиги тўғрисидаги саволларни тугдиреди.

Маълумки, Ўзбекистон шаҳарлари аҳолиси сонининг ўсишида ички миграциялар асосий омиллардан бири ҳисобланади. Уларнинг маъмурий марказ сифатида эканлиги, қўплаб олий таълим муассасаларининг шу ерда жойлашганлиги, меҳнат бозорида имкониятларнинг кенглиги, қўплаб замонавий турар жойларнинг қурилаётганлигини асосий сабаблар тарзида қайд қилиш мумкин.

Адабиётлардан маълумки, миграцион жараёнлар нафақат маълум бир давлат, балки бутун дунёда аҳоли сони ва этник таркибининг ўзгаришига сабаб бўлмоқда [10].

Ўзбекистоннинг йирик шаҳарларида хизмат кўрсатаётган овқатланиш жойлари ҳамда бозорларида турли тарихий-этнографик вилоятларга хос бўлган этник ва маданий белгиларни қўплаб учратиш мумкин. Маълумки, ўзбек халқи таомларида умуммиллий хусусиятлар билан бирга, фарқли белгилар ҳам учрайди. Масалан, Тошкент норини, Хоразм тухумбараги, Қашқадарё тандир гўшти, Ёғдвон кабоблари, Чуст оши ва бошқалар. Бухоро вилояти аҳолисига хос бўлган таомлар доимо кўпчиликнинг эътирофига сазовор бўлган. Тошкент шаҳрида уларга тегишли овқатланиш шаҳобчаларининг доимо гавжумлиги бунинг исботидир. “Бухоро”, “Ёғдвон таомлари”,

“Лаби Ҳовуз”, “Чинор” каби яна кўплаб бошқа номдаги ошхоналарда фақатгина бухоролик ошпазлар фаолият кўрсатади. Шаҳарлардаги энг кўзга кўринган емакхоналарнинг аксариятида, албатта, шу вилоят вакили ишлайди. Ҳар бир вилоятнинг миллий таом масаласида ўзига хос ўринга эгаллигини алоҳида таъкидлаган ҳолда, бу борадаги хулосаларни чиқаришда, асосан, аҳоли орасида сўров натижаларига асосланилди. Сўровномада иштирок этганларнинг аксарияти Бухоро вилоятига хос бўлган таомларни хуш кўришини қайд этди. Баъзилар таомларнинг ўзига хос масасини, бошқалари танлаш имкониятининг кўплигини, яна кимлардир ушбу номдаги ошхоналарнинг кўплиги ёки аксарият кишилар айнан шу ошхоналарни танлагани учунлигини сабаб қилиб кўрсатдилар. Бу бухороликлар орасида таом тайёрлашнинг ўзига хос маданиятга айланганлигини кўрсатади. Баъзида, касби ошпаз бўлмаган, лекин овқат пиширишга мойиллиги туфайли ёрдамчи хизматчилик фаолиятдан бош ошпаз даражасига эришганлар ҳам бўлганлиги ахборотчилар томонидан қайд этилди. Шунинг учун бўлса керак, ушбу вилоят вакиллари ошпазлик фаолиятининг аксариятида ижтимоий-иқтисодий мослашувда таом пишириш ёки шу тармоқдаги хизматларда фаолият кўрсатиш ҳисси устуворлик қилади.

Кейинги тадқиқотлар йирик шаҳарлар бозорларидаги маҳсулотлар савдоси хусусида бўлиб, бу ерда ҳам этографик-вилоятларга хос бўлган жиҳатлар кўзга ташланади. Масалан, нон савдоси билан Фарғона водийси, қуруқ мевада Самарқанд, гуруч билан савдо қилишда Хоразм ҳамда гўшт савдоси билан, асосан, Қашқадарё вилояти вакиллари машғул эканлигини кўриш мумкин. Буларнинг барчаси, албатта, ўзига хос сабаб ва омилларга эга.

Агар Тошкент шаҳри мисолида кўриладиган бўлса, Чорсу, Қўйлик, Фарҳод бозорлари асосий гуруч сотиладиган марказлар ҳисобланади. У ерда деярли беш юздан ортиқ киши бевосита бозорда туриб гуруч сотиш билан шуғулланади. Бундан ташқари, Тошкент шаҳри бўйлаб “Хоразм гуручи” номи остидаги ўнлаб шаҳобчаларда яна кўплаб кишилар гуруч сотиш билан шуғулланади. Гуруч сотувчиларнинг аксарияти айнан шу вилоят вакиллари ҳисобланади. Харид қилувчилар хоразмлик сотувчилар гуручнинг хусусиятини яхши тушунтириб бериши, гуручнинг асосан шу минтақада етиштирилгани учун “биринчи қўл” дан олиш мақсадида уларга мурожаат қилишларини қайд этишган. Сотувчилар билан бўлган суҳбатларда шу нарсага гувоҳ бўлиш мумкинки, гуруч савдоси – бу бозор растасида туриб гуруч сотишдан иборат эмас, балки, ўзига хос бир тизимдир. Чунки, бу иш бир киши билан амалга оширилмай, бир қанча одамларнинг иштирокида йўлга қўйилади. Агар гуруч савдоси тизимида машғул бўлганларнинг барчаси ҳисобга олинган бўлса, юқоридаги рақамлар яна бир неча баробар кўпайиши аниқ. Бу жараёнда гуруч сотувчи энг сўнгги вазифани бажаради холос. Маҳсулотнинг

бозорга етиб келгунгача бўлган даврда мавсумда маҳсулотни тўпловчи (таъминотчи), етказиб берувчилар асосий ишни бажаради. Маҳсулотни тўплаш мавсумий бўлиб, асосан, йилнинг куз ойларида амалга оширилади. “Бурунч (гуруч) билан савдо қилиш учун алоҳида ўқиш гаракмийди, Хоразмли бўлиш гарак” (шевада) дейди ахборотчилардан бири. Таъминотчилар фаолияти билан танишилганда шунга гувоҳ бўлиндики, бошқа соҳа вакиллари ҳам бу борада фаол иштирок этадилар. Ахборотчиларнинг таъкидлашларига кўра, гуруч савдоси кўшимча даромад олишнинг энг қулай усулидир. Тўғри, бошқа вилоятларда ҳам аҳолининг шולי етиштириш билан шуғулланишини қайд этиш керак. Лекин ҳеч бирида Хоразмдагидек томорқа хўжалигида ҳам шолчилик кенг тарқалмаган. Воҳа аҳолисининг ушбу маҳсулотга нисбатан ўзига хос муносабати уларни гуруч савдосининг “эгалари”га айлантирди.

Нафақат Хоразм воҳаси, балки бошқа вилоятларда, шунингдек, айрим туманларда ҳам ўзига хос хўжалик тармоқларининг устувор эканлигини кўриш мумкин. Масалан, Олтиариқ бодринги, Паркент узуми, Бахмал олмаси шулар жумласидандир. Бу жиҳат кўпчилик томонидан эътироф этилса-да, ушбу тармоқлар мазкур минтақа аҳолисининг шаҳарлардаги ижтимоий-иқтисодий мослашуви таянчига айлангани йўқ.

Лекин ижтимоий-иқтисодий мослашувда таянчга айланган шундай савдо тармоғи борки, бу гўшт савдосидир. Ушбу маҳсулот қундалик сотилиши бўйича энг фаол озик-овқат турларидан бири ҳисобланади. Республиканинг исталган қисмидаги бозорию, савдо дўконларида алоҳида гўшт расталарини учратиш мумкин. У ерларда республиканинг жанубий воҳа вакиллари алоҳида ажралиб туради. Тошкент шаҳридаги гўшт савдосида яна бир тарихий-этнографик вилоят бўлган Қашқадарё вилояти етакчи ўринни эгаллайди.

Қашқадарё вилоятининг табиий шароити аҳолининг азалдан бу ерда чорвачилик билан шуғулланишига имкон яратган. Адабиётларда Жанубий Ўзбекистонда яшовчи ўзбекларнинг ўз анъанавий чорвачилигига эгаллиги қайд этилганлигини кўриш мумкин [11]. Воҳа аҳолисининг бугунги хўжалик ҳаётида ҳам чорвачиликнинг аҳамияти камаймаган. Вилоятнинг мамлакат учун гўшт етказиб берувчи маскан сифатида эътироф этилиши ҳам бунинг тасдиғидир. Ҳозирда Тошкент шаҳридаги гўшт савдоси марказларида ушбу вилоят вакиллари жуда кўплаб учратиш мумкин. Қолаверса, гўштининг анъанавий усулда пиширилган “тандир гўшти”, “яхна”, “чўпонча” каби таомлари шаҳардаги энг кўзга кўринган овқатланиш шаҳобчалари таомналаридан алоҳида ўрин эгаллади. Тошкент шаҳри меҳнат бозоридаги ушбу соҳа деярли мазкур минтақа вакиллари томонидан ривожлантирилмоқда.

ХУЛОСА. Ўзбекистоннинг турли тарихий-этнографик вилоятларининг хўжалик юритишида

етақчилик қилган тармоқлар бора-бора ўша ҳудуд кишининг этнографик хусусиятига айланган. Шу боис ҳам шаҳар аҳолиси гўшт ёки гуруч савдоси деганда Қашақадарё ёки Хоразм вакилларини тушуниши масаланинг бир томони бўлса, мазкур ҳудуд аҳолисининг ўзликни англашида айтиб ўтилган соҳаларнинг катта рол ўйнаши унинг кейинги муҳим жиҳатидир.

Ижтимоий-иқтисодий мослашувдаги моддий ёки маънавий жиҳат устунлигини қуйидагича изоҳлаш мумкин. Биринчидан, инсоннинг маънавий-руҳий ўзлигига содиқлиги моддий таъминланганлик билан бевосита боғлиқ бўлган. Масалан, ўзи учун бегона жамиятда яшаётган муҳожир овқатланиш жойларида ҳамма қатори бу ерда янграб турган куйни тинглаб ўтириши мумкин. Лекин унинг иқтисодий имконияти яхши бўлса, ўзининг маданиятига хос бўлган қўшиқни буюртма қила олади, яъни ундаги моддий етуклик маънавий-руҳий ўзлигини намоян қилишда муҳим рол ўйнайди. Иккинчидан, иқтисодий омилнинг ўзигина кишининг ижтимоий-маданий мослашувини ҳал эта

олмайди. Тасаввур қилайлик, йирик шаҳарларда кийин аҳволда яшаётган муҳожирларнинг ҳолати, биринчи навбатда, иқтисодий шароити яхши бўлган муҳожирда ачиниш ҳиссини уйғотади. Мусулмон қийналаётган кишининг мусулмон эканлиги учун қайғуриши – бу одамдаги ижтимоий-маданий ўзликни англаш деб аталган маънавий-руҳий омилнинг натижасидир. Унга кўрсатилаётган ёрдамнинг замирида унинг ёрдам беришга имконияти мавжудлиги ҳиссидан кўра, ёрдамга муҳтож кишининг ўзининг миллатдоши ёки диндоши эканлиги тўғрисидаги ақидалар устунлик қилади.

Ўзбекистон шаҳарларидаги турли тарихий-этнографик вилоят вакилларининг маълум тармоқларда етакчилик қилишида ҳам, биринчи навбатда, мазкур ҳудудларнинг иқтисодий таракқиёти тарихан шу соҳаларга боғлиқ эканлиги бўлса, ушбу вилоят кишисида айтилаётган машғулотга нисбатан ўзликни англаш ҳисси деб қаралиши унинг ижтимоий-иқтисодий ва маданий мослашувида маънавий асос бўлиб хизмат қилади.

АДАБИЁТЛАР

1. Гидденс, Э. Социология. Тошкент: Шарқ, 2002. –Б.634.
2. *Маргиналлик* лотинча “*marginalis*” (ўлкада жойлашмоқ), 1920-йиллардан бошлаб АҚШ штатларига кўчиб келган ҳамда ундаги ижтимоий муҳитга мослаша олмаган аҳолига нисбатан қўлланилган социологик атамадир.
3. Рязанцев, С.В. Этническое предпринимательство как форма адаптации мигрантов // *Общественные науки и современность*. 2000. №5. –С. 74.
4. Ли, Куан Ю. Мой взгляд на будущее мира. Москва: Альпина нон-фикшн, 2017. –С.37.
5. Хрусталёв, И.М. Этническое предпринимательство мусульманских диаспор в странах Западной Европы// *Вестник МГИМО Университета*. –М., 2011. –С.189.
6. Ojeda, W. Urban Ethnicity in Santiago de Chile Mapuche Migration and Urban Space. – Berlin, 2009. –P.27.
7. Caroline, B., Brettel. Urban History, Urban Anthropology, and the Study of Migrants in Cities. Article in *City & Society*. June 2008. –P.132.
8. Парк, Р.Э. Избранные очерки. –Москва: ИНОАН РАН, 2011. –С.67.
9. Andersson, M., Larsson J. and Öner Ö. Ethnic Enclaves and Immigrant Self-employment: A Neighborhood Analysis of Enclave Size and Quality// *IFN Working Paper No. 1195*, 2017. –P.3.
10. Муртазаева, Р.Х. Миграционные процессы в Узбекистане в конце XX – начале XXI веков: исторические события и новые тенденции. –Германия, 2015. –С.14.
11. Кармышева, Б.Х. Типы скотоводства в южных районах Узбекистана и Таджикистана (конец XIX–нач. XX вв.) // *СЭ*. №3. 1969. –с.44-51.